

ПОТПИШАН ДОГОВОРОТ ЗА ИЗГРАДБА НА
ФОТОВОЛТАИЧНАТА ЕЛЕКТРАНА
„ОСЛОМЕЈ“ ОД 10 МЕГАВАТИ

НОВА ИНВЕСТИЦИЈА ВО **ХЕС „МАВРОВО“**

Интервју со првиот директор на ХЕ „Шпилје“,
Ристо Богоевски
**ГОРДОСТ Е ДА УЧЕСТВУВАШ ВО
ИЗГРАДБА НА ХИДРОЕЛЕКТРАНА**

ВЛОЖУВАМЕ ВО ЗАЕДНИЦАТА

НАБАВКА НА СОПСТВЕНА ПОМОШНА МЕХАНИЗАЦИЈА ЗА ИСКОП НА ЈАГЛЕН ВО РЕК „БИТОЛА“

Оваа јавна набавка е прва фаза, а следуваат уште две фази за целосно обезбедување на неопходната механизација за ископ на јаглен за потребите на РЕК „Битола“

„Електрани на Северна Македонија“ како резултат на домаќинското и одговорно работење ја заврши 2019 година со исклучителен деловен успех. Како континуитет на успешните менаџерски политики, раководството на компанијата, на крајот од минатата година донесе уште една одговорна, значајна и пред сè професионална одлука: 19 милиони евра, како дел од добивката на компанијата за 2019 г., ќе бидат инвестирани за набавка на помошна механизација за РЕК „Битола“ за непречен ископ на јаглен. Објавениот тендер за купување помошна механизација за РЕК „Битола“, тогашниот премиер Заев го оцени како многу значаен чекор, што е резултат на темелна анализа и на добро подготвен план, решение со коешто РЕК „Битола“ во иднина ќе добие силна потпора за да може непречено да врши ископ на јаглен со сопствена помошна механизација. „Оваа одлука е од исклучителна важност ако се знае дека во последните 10 години за ангажирање на помошна механизација од надворешни фирми, РЕК „Битола“ има платено околу 100 милиони евра. Постои интерес од голем број компании за учество во јавната набавка, и поведувајќи се од тоа веруваме дека конкуренцијата може да влијае на намалување на планираната сума за услугата“, нагласи тогашниот премиер Зоран Заев. Генералниот директор на ЕСМ, м-р Васко Ковачевски, информираше дека со тендерот ќе се набават вкупно 47

парчиња, посебни делови механизација за ископ на јаглен и јаловина, а во иднина ќе се обезбеди и друг вид механизација со што значително ќе се намали потребата од ангажирање надворешни фирми. „Тендерот е замислен да обезбеди најголема конкуренција и на самиот оглас да се јават најдобрите светски производители на ваков вид механизација. Доколку тендерската постапка се одвива во предвидените рокови, очекуваме најголемиот дел од машините да бидат испорачани во текот на 2020 г., пред почетокот на грејната сезона, кога е и најпотребна“, рече генералниот директор Ковачевски.

Оваа јавна набавка е прва фаза, а следуваат уште две фази за целосно обезбедување на неопходната механизација за ископ на јаглен за потребите на РЕК „Битола“. Во втората фаза е предвидено да се набави циклична механизација за рудникот „Брод-Гнеотино“ каде што досега се изнајмуваше механизација од надворешни компании. Оваа инвестиција ќе чини 26 милиони евра. Третата фаза, пак, ќе биде докомплетирање односно предвидена е набавка на сè што ќе недостига од механизација. Изминатиот период, стручни лица од ЕСМ и од РЕК „Битола“ беа сосредоточени на тоа да се направи сериозна и сеопфатна техно-економска анализа, спроведоа истражувања на пазарот, се ревидираше сè што е потребно како помошна механизација, беше конципиран начин да се обезбеди најголема конкуренција и на огласот да се јават најдобрите светски производители на ваков вид механизација. Се очекува тие да понудат квалитет, со што ќе се овозможи зголемување на стабилноста, сигурноста и продуктивноста на производството на електрична енергија и ќе се добие ефикасност и флексибилност при процесот на подготовка и ископ на јаглен. АД ЕСМ како компанија што се занимава со производството на електрична енергија, а тоа е една од најтешките и најодговорни дејности, стреми кон тоа и во иднина да обезбедува зголемено производство на струја, да работи со намалени трошоци, да вложува во нови инвестиции и да се грижи за заштитата на животната средина.

РАБОТНА СРЕДБА ВО РЕГУЛАТОРНАТА КОМИСИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКА

Весник на
„Електрани на
Северна Македонија“
 (АД ЕСМ)

Главен и одговорен уредник:
 Јасминка Аневска

Редакција на весникот:
 Катерина Лазаровска-Зафировиќ
 Методија Куновски
 Мирче Котевски

Лектор
 Весна Муловска-Рувинова

Телефони:
 ++ 389 (0) 2 3 149 225
 ++ 389 (0) 47 206 296
 ++ 389 (0) 2 3 149 102

e-mail:
 katerina.lazarovska@elem.com.mk
 metodija.kunovski@elem.com.mk

Уредува и печати:
 ГРАФО ПРОМ ДООЕЛ - Битола

Раководството на нашата компанија оствари работна средба со претседателот на Регулаторната комисија за енергетика и неговиот тим, при што тема на разговор беа повеќе прашања поврзани со обврските на АД „Електрани на Северна Македонија“ во однос на универзалниот снабдувач и снабдувањето на граѓаните со електрична енергија. Генералниот директор, м-р Васко Ковачевски, посочи дека на средбата ја информираше РКЕ за состојбата на производствените капацитети на АД ЕСМ и за инвестициските активности пред грејната сезона, а станало збор и за понатамошните активности на компанијата во делот на продажбата на електрична енергија. - Нашите производствени капацитети во моментот гарантираат сигурно и стабилно производство на електрична енергија. Компанијата успеа, со сите дополнителни анализи и резултатите што ги имаме од претходниот период, да направи цена на електричната енергија од 34,5 евра по мегават-час што ја понудивме на универзалниот снабдувач. Тоа значи дека ќе нема зголемување на цената за крајните потрошувачи односно за граѓаните, - истакна Ковачевски. На средбата се разговараше и за новите предизвици во наредниот период во однос на обврските што ги има ЕСМ за обезбедување системски услуги,

обезбедување системски резерви и баланс на енергија, што почна да се применува од 1 јануари, при што набавката на енергија и пресметките ќе бидат на пазарна основа. Нашата компанија веќе има своја фирма-керка што работи трговија со електрична енергија и која се планира да е снабдувач на енергија не само на домашниот, туку и на регионалниот пазар. Претседателот на РКЕ се согласи дека нашата компанија треба да е поактивна и на пазарот на мало со електрична енергија. - Регулаторната комисија, како независно тело, има обврска да го мониторира пазарот на мало. Сметаме дека ЕСМ преку своите компании кои веќе ги има формирано и имаат лиценца за трговија со електрична енергија може и треба да се јави на пазарот на мало во нашата држава и на регионалните пазари. Таков е и случајот со државните производни компании во Србија, Хрватска, Словенија, Грција. Очекуваме дека ова ќе биде додадена вредност на ЕСМ, имајќи предвид дека нивните обврски во однос на снабдувањето на малите потрошувачи и домаќинствата ќе се намалуваат поради излегувањето на сè повеќе потрошувачи на слободниот пазар, - посочи Бислимоски. Од средбата произлегоа значителни заклучоци, а поддршката од РКЕ навистина ќе значи за нашата компанија во наредниот период.

НА РАБОТНА СРЕДБА ВО ВЛАДА ГЕНЕРАЛНИОТ ДИРЕКТОР КОВАЧЕВСКИ СЕ СРЕТНА СО ТЕХНИЧКИОТ ПРЕМИЕР ОЛИВЕР СПАСОВСКИ

Прва работна средба меѓу техничкиот премиер Оливер Спасовски и генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски. На средбата се разговараше за проектите на ЕСМ кои се во тек, како и за проектите што набрзо ќе започнат, со оглед на значењето на инвестициите и производството на „Електрани на Северна Македонија“ за економските показатели на земјата. Директорот Ковачевски, исто така, му ги честиташе новогодишните и божиќните празници на техничкиот премиер Спасовски и му посака успех во извршувањето на функцијата.

ПОТПИШАН ДОГОВОРОТ ЗА ИЗГРАДБА НА ФОТОВОЛТАИЧНАТА ЕЛЕКТРАНА „ОСЛОМЕЈ“ ОД 10 МЕГАВАТИ

Изградбата на електраната е почеток на иницијативата со која значително ќе се зголеми производството на електрична енергија од обновливи извори, особено од сонцето

Првите киловати електрична енергија од фотоволтаичната електрана од 10 мегавати, инсталирана на површина на сегашната термоелектрана „Осломеј“, ќе протечат наесен, оваа година. Договорот за изградба на фотоволтаичната електрана „Осломеј“ со инсталирана моќност од 10 мегавати го парафираа генералниот директор на АД ЕСМ м-р Васко Ковачевски и претседателот на одборот на директори на компанијата - изведувач „Гиришим Електрик“, г. Мухитин Бехиџ Харманли. На свеченото потпишување на договорот за изградба на ФЕ „Осломеј“, присуствуваа и тогашниот заменик-претседател на Владата задолжен за економски прашања, д-р Кочо Ангүшев и министерот за економија м-р Крешник Бектеши. На тендерот, како што информира директорот Ковачевски, интерес пројавиле 17 компании. На крајот според сите параметри кои беа пропишани во јавната набавка, и комерцијалните и техничките, се покажа дека најдобриот понудувач е компанијата „Гиришим Електрик“ од Турција. - Од моментот, па натаму, економскиот оператор што е избран ги презема работите и сите обврски околу проектот, и ние очекуваме, во согласност со договорот, електраната да биде готова за 10 месеци. Сакам да упатам благодарност и до Европската

банка за обнова и развој, со чија помош го спроведуваме проектот, или поконкретно од вкупната сума од 6.9 милиони евра, 5.9 милиони евра се заем од ЕБРД, а 1 милион евра се средства на АД ЕСМ, - рече Ковачевски. Ангүшев, обраќајќи се на настанот, потенцираше дека ова е почеток и еден добар пример на енергетска транзиција, каде производните капацитети на фосилни горива, се заменуваат со енергетски капацитет што произведува електрична енергија од обновливи извори. - Иако се ова само први 10 мегавати, тие се околу 50% од сè она што е реализирано во последните 20 години во нашата држава, затоа што години наназад во државата, за жал, се направени само 18 мегавати фотоволтаици. За извесно време ќе има нов јавен тендер за нови 10 мегавати во „Осломеј“ и дополнителни 2 тендери за изградба на електрани по 50 мегавати коишто ќе бидат врз база на јавно-приватно партнерство. Вторите 10 мегавати, исто како и овие, се инвестиција на АД ЕСМ, додека тендерот за ЈПП ќе биде 2 по 50 мегавати инсталирана моќност на фотоволтаични електрани и тоа на местото на стариот рудник за јаглен, со што ќе се направи рекултивизација на тој терен, - истакна Ангүшев. Министерот Бектеши нагласи дека термоелектраната „Осломеј“ не

работеше со години и сега во полето каде што се експлоатираше јагленот се почнува со инвестиции што ќе бидат не само во интерес на енергетскиот сектор на нашата држава, туку и во интерес на сите граѓани што живеат во Кичево и околината. Мухитин Бехиџ Харманли, претседател на одборот на директори на „Гиришим Електрик“, рече дека освен во Турција компанијата има претставништва во 7 различни земји, а исто така работи и трговија со електрична енергија. „Најголемата фотонапонска централа во Алжир со капацитет од 1200 мегавати, беше изградена од наша фирма. Фотонапонска електрана изградивме и во Маракеш. Во Турција имаме најмногу проекти со обновлива енергија, ветерни паркови. Изградивме различни електрани и бевме дел од проектирање и инсталирање на самите централи, така што околу 3,5 гигават-часови од произведената електрична енергија во Турција ни припаѓа нам. Исто така, присутни сме и во Холандија. Имаме различни проекти што ги изведуваме и ќе продолжиме во таа насока“, нагласи Харманли. Изградбата на електраната е почеток на иницијативата со која значително ќе се зголеми производството на електрична енергија од обновливи извори, особено од сонцето.

РЕНОМИРАНАТА АФ КОНСАЛТ ЌЕ БИДЕ НАДЗОР ЗА ПРОЕКТОТ

Реномираната консултантска компанија АФ Консалт ЛТД ќе го врши надзорот на изградбата на фотонапонската електрана „Осломеј“, која ќе ја гради турската компанија „Гиришим Електрик“. Договорот за соработка го потпишаа генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски и директорот на АФ Консалт - Скопје, Никола Битрак. Договорот е изведен во отворена тендерска постапка, според процедурите и правилата на Европската банка за обнова и развој, од каде ЕСМ користи заем за делумно финансирање на новата фотонапонска електрана.

РЕВИТАЛИЗАЦИЈА И МОДЕРНИЗАЦИЈА НА ШЕСТ ХИДРОЕЛЕКТРАНИ - ТРЕТА ФАЗА

НОВА ИНВЕСТИЦИЈА ВО ХЕС „МАВРОВО“

Паралелно со активностите за изградба на нови капацитети, АД ЕСМ започна постапка за реализација на проектот за ревитализација и за модернизација на шест хидроелектрани - трета фаза. Со ревитализацијата се предвидува продолжување на животниот век на постојните хидроелектрани и на нивните придружни градежни објекти, но и зголемување на сигурноста и стабилноста на производството на електрична енергија. Ревитализација на шест ХЕ - трета фаза е капитална инвестиција, проектот чини 22 милиони евра и предвидува замена на старата дотраена и нефункционална

опрема, инсталирање на дополнителна опрема и интервенции во градежниот дел. Со проектот се планира да се подобрат производствените карактеристики на хидроелектраните, таму каде што има можност да се зголеми инсталираната моќ и да се подобри оперативната ефикасност преку комплетирање и надградба на системот за управување со хидроелектраните. При посетата на подружница ХЕС „Маврово“, во Гостивар, генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски, најави вложување на 3 милиони евра за санација на водостанските шахти во хидроелектраната „Вруток“, како дел од проектот

„Ревитализација на шест ХЕ - трета фаза“. Со планот за санација на водостанските шахти ќе се реши проблемот со загуба на вода што трае од 2010 г. и ќе се овозможи поголема стабилност и функционалност на електраната. Се очекува дека инвестицијата ќе овозможи зголемување на производството на струја за 17.520MWh на годишно ниво, што сметано по просечна цена на електричната енергија, изнесува околу 700 илјади евра. Исто така, во рамките на третата фаза од ревитализацијата, се планира репарација на турбоагрегатот на ХЕ „Врбен“.

ПРОДолжува РЕАЛИЗАЦИЈАТА НА ПРОЕКТОТ „ТОПЛИФИКАЦИЈА НА ОПШТИНИТЕ ОД ПЕЛАГОНИСКИОТ РЕГИОН“

ФИНАНСИСКИ И ЕКОЛОШКИ БЕНЕФИТИ ЗА ГРАЃАНИТЕ

Со воведувањето на топлинската енергија за греење во општините Битола, Могила и Новаци, значително ќе се намали потрошувачката на електрична енергија за греење и ќе се редуцира емисијата на штетни гасови

Проектот „Топлификација на општините од Пелагонискиот Регион“ продолжува со забрзана динамика. Целокупната проектна документација е готова, откако АД ЕСМ направи и други додатни испитувања за оправданоста на инвестицијата. За таа цел беше направена дополнителна компарација меѓу двата енергенси, топлинската енергија и гасот, со неколку можни решенија, по што беше утврдено дека цената на топлинската енергија е најповолна. Обезбедено е одобрение за градба на магистралниот топловод од РЕК „Битола“ до градот Битола со сите придружни објекти, а откако ќе заврши тендерската постапка за избор на најповолен изведувач на топловодна мрежа (магистрален вреловод, дистрибутивна мрежа и приклучоци), ќе отпочнат градежните активности на терен. Во рамките на реализацијата на овој капитален проект, веќе е изведена реконструкција на турбините на два термоблока во РЕК „Битола“ со што е овозможено регулирано одземање на пареата. Вкупниот износ на инвестицијата за првата фаза изнесува 46 милиони евра, од

коишто 39 милиони евра се обезбедени од германската КфВ банка, додека останатите средства ќе ги обезбеди АД ЕСМ од тековното работење. Основните проекти за транспортниот вреловод, за примарната и за секундарната мрежа, потоа за локалните примопредавателни станици за населените места, но и за потребите на оранжериите, како и проектот за вреловодната станица во РЕК „Битола“, се веќе готови. Ова е капитален проект за жителите на Пелагонискиот Регион. Со воведувањето на топлинската енергија за греење во општините Битола, Могила и Новаци, се очекува значително да се намали потрошувачката на електрична енергија за греење и да се зголеми сигурноста и постојаноста на дистрибутивната мрежа во Битола и околината. Исто така, значително ќе се намали употребата на нафта и огревно дрво во домаќинствата што дополнително ќе ја редуцира емисијата на штетни гасови што се резултат од процесот на согорувањето, а со тоа во голема мера ќе се зголеми заштитата на животната средина и екологијата во регионот.

ЈАВНА РАСПРАВА ВО БИТОЛА

НА ЧЕКОР ДО А-ИНТЕГРИРАНАТА ЕКОЛОШКА ДОЗВОЛА ЗА РЕК „БИТОЛА“

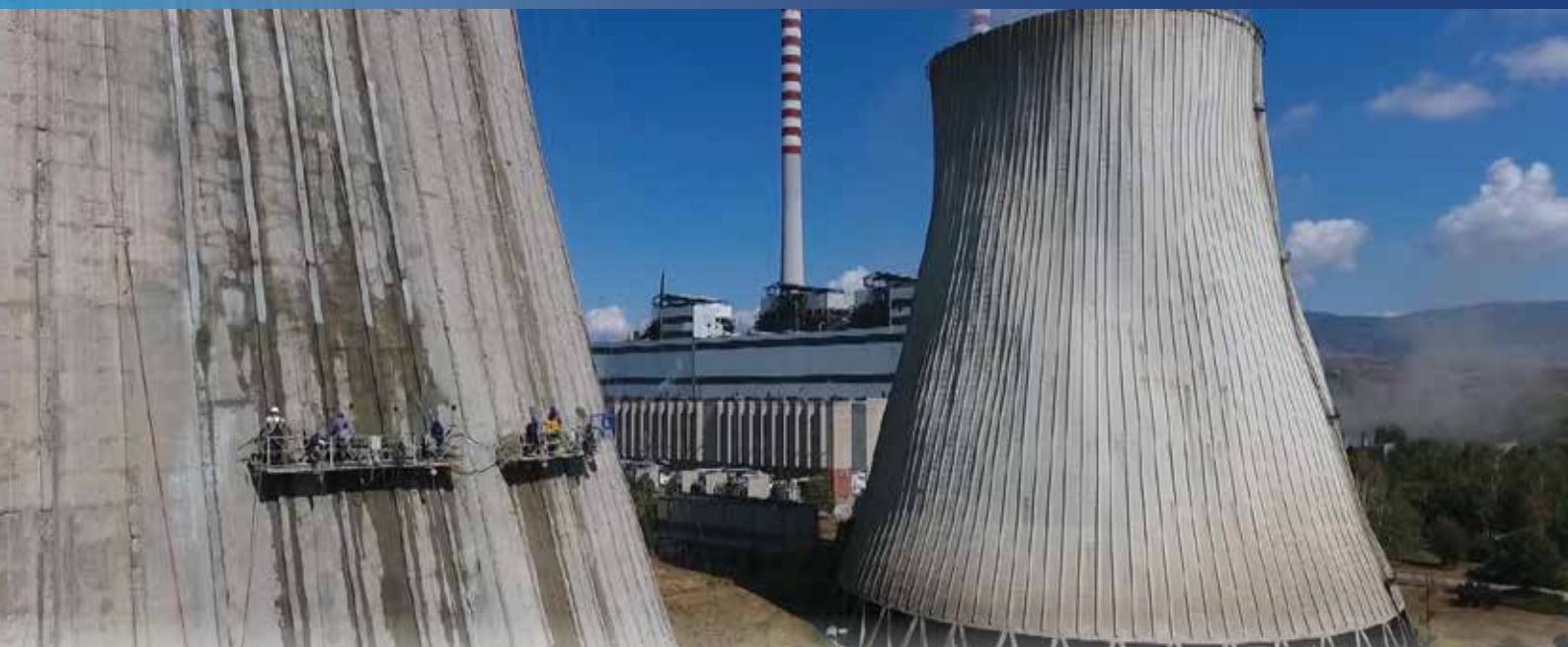
АД ЕСМ, како најголем производител на електрична енергија, ќе инвестира во еколошки проекти

На 10 јануари во Општина Новаци се одржа јавна расправа во врска со нацртот на А – дозволата за усогласување со оперативниот план, што на 23 декември беше презентирана и објавена на официјалната веб – страница на Министерството за животна средина и просторно планирање. Во присуство на директорот на РЕК „Битола“, Златко Курчиевски, претставници од Министерството за животна средина и просторно планирање, градоначалниците на Општините Битола, Новаци и Могила, невладини организации и медиуми, и сите други засегнати страни, имаа можност да се запознаат со нацртот на А - дозволата за усогласување со оперативниот план и да дадат свои забелешки, сугестии и коментари пред одговорните во ресорното Министерство. Беса Татеши, советник за индустриско загадување при Министерството за животна средина, нагласи дека во согласност со Законот за животна средина и соодветно со постојната процедура за издавање дозволи, јавната расправа има цел да ја вклучи јавноста и сите засегнати страни во дефинирањето на конечната содржина на А - интегрираната дозвола за усогласување со оперативниот план. - Денеска, сите заинтересирани присутни ќе имаат можност да дадат инклузивност на процесот и да учествуваат со свои забелешки и коментари при изготвувањето на овој нацрт-документ, - рече Татеши. Исто така, таа особено потенцира-

ше дека сите забелешки што ќе произлезат од денешната расправа ќе бидат сериозно разгледани и земени предвид од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање. Директорот на РЕК „Битола“, Златко Курчиевски, на почетокот на јавната расправа го искажа своето задоволство пред присутните, што сме на прагот на добивање на А-дозвола за усогласување со оперативниот план. - Јавноста знае дека постапката за добивање А - дозвола почна во далечната 2007г. и според тогашната законска регулатива требаше да биде завршена во 2014 година. Меѓутоа, за жал, проектираните желби останаа само на хартија, бидејќи буквално ниту една од предвидените активности не беше реализирана во тој период. Со промената на раководството во АД ЕСМ и во РЕК „Битола“, во 2018 г., веднаш ја реактивираме постапката односно почнавме суштински преговори со Министерството за животна средина, за во текот на 2019г. да се усогласиме целосно со оперативниот план, и денес конечно да се најдеме тука пред вас, на одржувањето на јавната расправа на којашто сте присутни и вклучени сите вие што сте легитимни и релевантни институции и фактори, и сте дел од граѓанското општество. Тоа што сакам да потенцирам е дека овој процес треба да заврши во 2026 г., при што АД ЕСМ ќе инвестира значајни финансиски средства за подобрување на еколошките

перформанси на производниот процес во РЕК „Битола“, за доброто на сите нас, но, пред сè за доброто на граѓаните на општините Битола, Новаци и Могила, - рече Златко Курчиевски во своето кратко обраќање пред присутните. За потсетување, засегнатата јавност, изминатите две седмици, пред почетокот на расправата, имаше право да достави мислења и коментари во писмена форма до МЖСПП. Претставникот на владината институција истата можност ја даде и на присутните на јавната расправа, со што до крајот на јануари се очекува да биде заокружен процесот на собирање предлози од јавноста во врска со забелешките и коментарите за А - интегрираната дозвола. Објавата на нацртот за А – дозволата за усогласување со оперативниот план е резултат на динамични и содржајни преговори меѓу Министерството за животна средина и просторно планирање и РЕК „Битола“. Оперативниот план содржи редица мерки и активности што Комбинатот се обврзува да ги исполни и да ги спроведе во даден временски период, притоа непречено извршувајќи ја својата основна дејност - производството на електрична енергија, во согласност со еколошките стандарди на Европската Унија. Документот е уште еден показател за решителноста на раководствата на АД ЕСМ и на подружницата РЕК „Битола“, но и на Владата, сеопфатно и систематски да се бори за почиста животна средина.

КАПИТАЛЕН РЕМОНТ НА ТУРБИНАТА НА БЛОК 2 ВО РЕК „БИТОЛА“ И РЕКОНСТРУКЦИЈА НА РАЗЛАДНАТА КУЛА

Прв пат, по осум години од модернизацијата на РЕК „Битола“, е извршен капитален ремонт на турбината на блок 2. Ремонтните активности на овој блок траеја три месеци - започнаа на 6 септември, а завршија на 3 декември 2019 г. Успешната реализација на ремонтот на блок 2, како и на блок 1 во 2018 година, придонесува за стабилно и константно производство на електрична енергија. РЕК „Битола“

работи непрекинато, испорачува електрична енергија во согласност со потребите на потрошувачите и електроенергетскиот систем, и грејната сезона одминува без проблеми. Паралелно со реализацијата на капиталниот ремонт на блок 2, се одвиваше првата фаза од реконструкцијата на разладната кула на овој блок, инвестиција вредна над 6 милиони евра. Имено, на разладната кула на блок 2,

висока 108 метри, отстранет е азбестниот полнеж и на негово место е поставен еколошки материјал што дополнително ќе го подобри квалитетот на воздухот во околината на Комбинатот и ќе влијае врз заштитата на животната средина. Во втората фаза од реконструкцијата, ќе биде санирано росиштето на разладната кула на блок 2.

ШЕСТ НОВИ ЕКОЛОШКИ АВТОБУСИ ЗА ПРЕВОЗ НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО РЕК „БИТОЛА“

По неодамна објавениот тендер за набавка на сопствена механизација за ископ на јаглен, „Електрани на Северна Македонија“ објави јавен повик и за шест нови еколошки автобуси со погон на метан, за превоз на вработените во РЕК „Битола“. Нашата компанија за набавка на еколошките автобуси обезбеди 88 милиони денари или 1,4 милиони евра, сопствени средства. Јавната набавка се спроведе на крајот од изминатата година, а произлезе пред сè како резултат на домаќинското работење на компанијата и заштедите направени во текот на годината. - Ова е прва набавка на автобуси од 2000-тата година. Дел од автобусите што и

денес се користат за превоз на работниците биле набавени како половни возила во 2014 година. Тоа доволно зборува за катастрофалната состојба во која се наоѓа автобускиот возен парк на РЕК „Битола“, рече генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски. Според него, со набавката на новите, еколошки автобуси ќе бидат постигнати неколку важни и мошне значајни цели. -Прво, ќе биде зголемена безбедноста и квалитетот на превозот на работниците од Комбинатот коишто работат во исклучително тешки услови, и во рудниците и во термоелектраната. Секој вработен во компанијата заслужува соодветни

услови за работа. Второ, и многу битно -еколошкиот аспект, автобусите што сега ги превезуваат работниците многу ја загадуваат животната средина и не ги исполнуваат минималните еколошки стандарди. Граѓаните со право реагираат. И мене лично, како битолчанин, не ми е пријатно кога ги гледам низ улиците на Битола. И трето, со набавката на новите автобуси, АД ЕСМ и РЕК „Битола“ ќе ја потврдат општествената одговорност кон општините Битола, Новаци и Могила. Овие автобуси кога нема да превезуваат работници од РЕК „Битола“, во согласност со законската регулатива, ќе вршат превоз на ученици и студенти, во вторник и петок превоз на пензионери, ќе стојат на располагање на спортски клубови, членови на здруженија и невладини организации. И сето тоа, секако во согласност со нашите можности, - рече Ковачевски. Директорот на РЕК „Битола“, Златко Курчиевски, додаде дека набавката на новите автобуси на природен гас за РЕК „Битола“ е исполнување на уште едно ветување сè со цел подобрување на условите за работа на работниците во Комбинатот, намалување на трошоците за работа и заштита и грижа за животната средина.

ХЕ „ЧЕБРЕН“ Е СТРАТЕГИСКИ ПРОЕКТ

ДОПОЛНИТЕЛНА СТАБИЛНОСТ И СИГУРНОСТ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИОТ СИСТЕМ

Изградбата на хидроелектраната „Чебрѐн“ е стратегиски проект што е од голема важност за енергетската стабилност во Р.Северна Македонија и во регионот на Југоисточна Европа. Подготовките за објавување тендер за изградба на хидроелектраната „Чебрѐн“ по принцип на јавно-приватно партнерство (ЈПП) се во финална фаза. Владата во координација со АД ЕСМ сериозно работи на подготовката на јавниот повик. Проектот за изградба на ХЕ „Чебрѐн“ е веќе разработен план за кој се зборува подолг временски период и за кој во минатото имаше неколку неуспешни тендери. Владата одлучи дека не е потребно да се изработуваат нови студии во однос на техничките детали за хидроелектраната „Чебрѐн“, бидејќи досега се направени многу. Се очекува во тендерската постапка да има флексибилност во поглед на техничките карактеристики, односно самите инвеститори да направат оптимизација и да го понудат најповолното решение. Делови од студијата ќе бидат ажурирани со најнови податоци од технички аспект и со соодветни анализи за пазарот на електрична енергија во регионот. Владата во тендерската документација ќе утврди референтни вредности за техничките карактеристики врз основа на претходните студии, се со цел да се испочитуваат и другите аспекти и поволности од овој проект, како што се: наводнувањето, снабдувањето со вода, заштитата од поплави и друго. Меѓународната финансиска корпорација (ИФЦ), што е дел од групацијата на Светска банка, неодамна ја презентираше прелиминарната стратегија за изградба на ХЕ „Чебрѐн“. Студијата беше претставена од лица овластени од консултантската кука АФ Меркадос во соработка со Ексергија, коишто беа ангажирани од страна на ИФЦ. Се очекува Владата во најскоро време

да донесе одлука како ќе продолжи реализацијата на овој стратегиски проект, во согласност од резултатите и анализите, како и препораките од консултантите. Тогашниот вице-премиер за економски прашања, д-р Кочо Ангџушев и потпретседателката на Меѓународната финансиска корпорација (ИФЦ) задолжена за Европа, Јужна Америка, Карибите и Централна Азија, г-ѓа Џеорџина Бејкер, потпишаа договор за соработка за ажурирање на техничката студија за изградба на хидроелектраната „Чебрѐн“. На договорот, му претходеше потпишување на Меморандумот за финансиска помош со ИФЦ. ИФЦ го ангажира Конзорциумот предводен од АФ Меркадос како консултант којшто треба да направи сеопфатна анализа на проектот и да подготви тендерска документација за избор на партнер по моделот ЈПП (јавно-приватно партнерство). АД ЕСМ, како иден јавен партнер во новоформираната компанија, ќе ја има водечката улога во подготовката и идната реализација на овој проект. Меѓу-

народната финансиска корпорација (ИФЦ), која е дел од групацијата на Светска банка, била вклучена во процесот на објавување тендери и анимирање на странските инвеститори и во минатото. На средбите беше договорено ИФЦ да изработи нов финансиски модел со новите состојби и цени на пазарот на електрична енергија за да се добие реална слика за инвеститорите во однос на исплатливоста на проектот. Инсталираниот капацитет на хидроелектраната се очекува да биде од 300 до 350 MW, а во согласност со реалната динамика на изведување на работите за вакви проекти се очекува првото производство од „Чебрѐн“ да биде по 2025-2026 година. Изградбата на „Чебрѐн“, во согласност со претходните студии, се проценува да трае 7-8 години, а повратот на инвестицијата да биде за период од 25 до 30 години. ХЕ „Чебрѐн“ ќе овозможи дополнителна стабилност и сигурност на електроенергетскиот систем во нашата земја во услови на либерализиран пазар на електрична енергија.

НОВ ИНОВАТИВЕН ПРОЕКТ RIS - CuRE

НУЛА ОТПАД НА БАКАРНИТЕ ЈАЛОВИШТА ВО РЕГИОНОТ НА ИСТОЧНА И ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА

Иако рударењето и обработката на јаловиштата може да претставуваат значителен ризик за животната средина, од друга страна, тие претставуваат вредни извори на секундарни и особено критични сировини. Србија и Северна Македонија имаат изобилство на рудници за бакар што се експлоатираат уште од античко време. Овие активности генерираа околу 920 М тони различни видови рударски, флотациски и металуршки јаловишта, кои содржат приближно 1,3 М тони Cu (бакар), 128 тони Ag (сребро) и 23 тони Au (злато), што претставува вреден ресурс за европскиот пазар на сировини. Активностите на проектот RIS - CuRE се засноваат на иновативен модел што ги спојува сите релевантни засегнати страни во рамките на триаголникот на

знаење - индустрија, истражување и образование, со цел да се зголеми регионалната конкурентност, земајќи ги предвид најновите знаења на конзорциумот RIS - CuRE. Овој иновативен пристап се заснова на парадигмата за нула отпад, што значи дека, доколку се извлечат вредни сировини како ЦРМ и други метали, остатоците може да се рециклираат за градежниот сектор. Ваквиот холистички еко-иновативен пристап што подразбира екстракција на вредни метали и корисна употреба на остатоците, дава гаранција за успешен развој на регионална шема за иновации што би се базирала на експлоатација на јаловишта. Ова е најприфатливата опција и од економски аспект, и од организациски, технолошки,

еколошки и социјален. Ова ќе значи развој и зајакнување на претприемништвото и меѓу институционалната соработка во регионот, заснована на истражување на секундарни наоѓалишта на сировини. Конечниот резултат на проектот ќе биде силна одржлива регионална мрежа, што ќе се базира на валидни податоци поткрепени со факти, вклучувајќи и студија за потенцијалните економски, технолошки, организациски (законодавни) аспекти. Потоа, влијанијата врз животната средина и врз општеството во целост од примената на иновативната методологија за експлоатација со нула отпад на економски интересни материјали во Србија и Македонија. Проектот трае три години од 2019 до 2021г.

ОДРЖАНА ЈАВНА РАСПРАВА ЗА ПРЕДЛОГ-СТРАТЕГИЈАТА ЗА ЕНЕРГЕТИКА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 2020-2040

ПРЕДВИДЕНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО ВРЕДНОСТ ОД 17 МИЛИЈАРДИ ЕВРА ЗА ПРОЕКТИ ЗА ЕНЕРГЕТСКА ТРАНЗИЦИЈА

Генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски, со претставници од компанијата, присуствуваа на презентацијата на предлог-стратегитата за енергетика за периодот од 2020-2040 година. Предлог-стратегитата за енергетика ја изработи Истражувачкиот центар за енергетика и одржлив развој во МАНУ во соработка со консултантската кука „Прајсватерхаус Куперс“, а финансиски е поддржана со грант од Владата на Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска. При креирањето на предлог-стратегитата се консултирани сите релевантни државни институции, бизнис-заедницата, невладини организации и други чинители од земјава и од странство. За време на јавната расправа тогашниот вицепремиер Ангусев потенцираше дека предлог-стратегитата за енергетика е особено важен документ бидејќи во неа се предвидува развојот на енергетиката и енергетскиот сектор воопшто во наредните 20 години во нашата земја. Предлогот за енергетската стратегија предвидува три сценарија: првото е референтно, второто се базира на енергетска транзиција и третото е зелено сценарио. Во зависност од тоа кое сценарио ќе се прифати, тоа земјата ќе ја чини меѓу 8 и 17,5 милијарди евра, со планиран претпоставен раст на економијата од 3,3 отсто. Во предлог-стратегитата се вклучени сите светски трендови, но приспособени на актуелната ситуација во државата. Ангусев истакна дека предлог-стратегитата ја третира проблематиката на енергетската транзиција односно како од јагленот, како извор за

производство на електрична енергија што предизвикува значително загадување, и сите слични ресурси, полека да се преминува кон обновливи извори на електрична енергија. Министерот за економија, Крешник Бектеши, потенцираше дека е многу важно пред да биде презентирана предлог-стратегитата за развој на енергетиката за наредните 20 години, да се навратиме назад или поконкретно каде бевме во спроведувањето на реформите во овој сектор пред две и пол години. Тој додаде дека секторот енергетика во една држава е важен, можеби и најважен, бидејќи енергетиката се поврзува речиси со сите други индустрии во нашата држава. „Сите современи држави кои претендираат кон брз и силен економски раст не би можеле тоа да го постигнат без сериозно да инвестираат во секторот енергетика особено во одржливиот развој, затоа што не би имале ниту мултипликативен ефект во другите индустрии. Министерство за економија ќе продолжи да работи како и досега, а тоа значи не само да усвојуваме документи, не само да носиме закони, и не само да имаме стратегии на хартија и да ги презентираме на Енергетската заедница, туку ние ги земаме предвид сите сугестии што произлегуваат од ваквите стратегии и што е најважно ќе ги имплементираме. Нашата цел е да продолжиме да создаваме енергетски сектор што ќе придонесе за целокупниот развој на економијата“, кажа Бектеши. Претседателот на МАНУ, академик д-р Таки Фити, нагласи дека енергетиката е крвоток на економијата и е многу значајна за одржливост на економ-

скиот раст на државата. Науката треба да обезбеди поголемо искористување на обновливите извори на енергија, да најде начини за да се поттикне енергетската ефикасност и да се насочи кон обезбедување на заштитата на животната средина затоа што екологијата е особено значајна компонента. Предлог-стратегитата ги следи петте клучни енергетски столбови што ги промовира ЕУ. Првиот столб – енергетска ефикасност, вториот – интегрирање и безбедност на енергетскиот систем, третата – декарбонизација, четвртата – истражувања, иновации и конкуренција, што е мошне значајно, а последната е правната регулатива што ги вклучува европските стандарди и директиви што произлегуваат од европското законодавство во енергетскиот сектор. Свое видео обраќање имаше и претседателот на Енергетската заедница г. Јанез Копач, кој ги пренесе видеовањата на Енергетската заедница за предлог-стратегитата за енергетика. „Ви честитам за изработката на првата стратегија за развој на енергетиката во регионот која ги зема предвид најновите енергетски политики на Европската Унија за енергија и за клима. Се радувам и што зеленото сценарио предвидено во предлог-стратегитата е и најевтиното“, потенцираше Копач во обраќањето. Содржината на предлог-стратегитата за енергетика на Република Северна Македонија пред присутните ја презентираа раководителот на Истражувачкиот центар за енергетика и одржлив развој, академик д-р Глигор Каневче и доц. д-р Александар Дединец.

ПРОЕКТ „КРОСБОУ“

ЗЕЛЕНАТА ЕНЕРГИЈА КОНКУРЕНТНА НА ПАЗАРОТ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

Како да се интегрира електричната енергија произведена од обновливи извори кои се непостојани по својата природа и да стане конкурентна на регионалниот пазар на електрична енергија на Југо-источна Европа

Во регионалниот проект „Кросбоу“, во којшто Европската комисија вложи над 17 милиони евра, се вклучени 24 партнери од 12 држави. Претставници од нашата земја во овој проект се Факултетот за електротехника и информатички технологии (ФЕИТ), нашата компанија АД ЕСМ и АД МЕПСО. Целта на „Кросбоу“ е да создаде модел за ефикасно управување со производството на електрична енергија од варијабилни обновливи извори на енергија, со капацитети за складирање на електричната енергија, и примена на најнови информатичко-телекомуникациски технологии. Проектот неодамна беше презентиран пред македонската енергетска јавност. На презентацијата се обратија генералните директори на АД ЕСМ и на АД МЕПСО, и претставникот од ФЕИТ, а проектот го претстави професорот Јовица Милановиќ, од Универзитетот во Манчестер, Велика Британија, еден од креаторите на овој проект. - Кросбоу е меѓународен проект на Европската Унија кој почна пред три години со идеја да се испитаат можностите за регионална соработка на електро-преносните систем-оператори за максимално искористување на зелената енергија, така што ќе се унапредува потрошувачката и нејзиното складирање, на тој начин што сите учесници ќе имаат финансиска корист. Засега нема регулатива, ниту пазар за енергетско складирање ниту во регионот ниту во дел од Европа. Ова е прв

проект што ја вклучува ЈИЕ и е огромна можност за нашиот регион да покаже предност за развој на нови трговски механизми и да и покаже на Европа дека има техничка поддршка, - истакна Милановиќ. Од името на Управниот одбор на АД „Електрани на Северна Македонија“ се обрати генералниот директор м-р Васко Ковачевски кој го поздрави овој стручен и научен собор и ја пренесе нашата подготвеност за активна партиципација во проектот „Кросбоу“, свесни за неговото исклучително значење. Генералниот директор на нашата компанија потенцираше дека нашата програма согласно енергетската политика на државата, што е усогласена со глобалните енергетски трендови и движења, е насочена кон тоа во иднина само да се зголемува уделот на обновливите извори. - Во

поблиска и подалечна иднина ние само ќе го зголемуваме производството на електрична енергија од обновливи извори. Затоа нам, како производител од клучно значење ни е да има мрежа што ќе може да ја прифати електричната енергија од обновливите извори на начин на кој таа енергија ќе биде предвидлива, исплатлива и без загуби, - нагласи генералниот директор. Зголеменото користење на обновливите извори на енергија е прифатено како едно од главните решенија да се забават климатските промени. Поголемиот број земји донесоа долгорочни енергетски програми што ги вклучуваат овие цели. Некои развиени земји во својот биланс имаат значаен удел на обновливи извори, но на многу други места допрва се прават првите чекори, а при зголемувањето на нивниот удел се наидува на бројни технички и економски проблеми. - Факт е дека кај нас, широката јавност, како на ретко која друга тема, дава безрезервна поддршка на обновливите извори на енергија и на т.н. чиста енергија што доаѓа од нив. Да, вистина е дека тие извори се бесплатни, но примањето на производот во мрежата е предизвикот на кој работи целиот развиен свет во делот на енергетиката и бара поевтини, постабилни и посигурни методи и иновативни решенија, за да може во иднина да ги намалуваме и уделите на традиционалните извори на електрична енергија во нашето производство, - истакна Ковачевски. Обновливите извори на енергија се тука. Тоа што е клучно е дека научната и стручната фела во енергетиката мора да најдат начини како мрежата да ја прими електричната енергија од

т.н. зелени, чисти извори, кои по својата природа се непостојани, и таа енергија да ја направи предвидлива, исплатлива и без загуби. Заклучокот од сите научни, стручни собири и дебати во последните години е дека зголемената интеграција на обновливите извори на енергија е можна и е технолошки остварлива, но дека е потребна политичка волја и законска регулатива за да се оствари синергија на сите нивоа на системот, а тоа значи произведувачи, преносители, дистрибутери и на крајот потрошувачи. Регионалните поврзувања во енергетскиот сектор се реалност и неопходност за самите системи. Оттука, и националните и регионалните пазари бараат (или уште поточно – зависат) од изнаоѓањето решенија за подобро и поефикас-

но интегрирање на обновливите извори во мрежата. Од тие причини, интеграцијата на обновливите извори мора да биде следена или подобро речено предводена од промена на регулативата. Во тој контекст, Р.Северна Македонија го донесе новиот Закон за енергетика, кој е веќе во сила и е усогласен со европските регулативи, и тоа е доказ дека нашата земја е подготвена да ги поддржи сите чинители во енергетскиот сектор во трасирањето на патот кон нетрадиционални извори и кон иновативни решенија во енергетиката, сè со цел намалување на загадувањето и поздрава околина за сите. Проектот „Кросбоу“ треба да овозможи зајакнување на регионалната соработка меѓу операторите на електропреносните системи во

Југоисточна Европа, треба да понуди и решенија за зголемена флексибилност и стабилност на системите преку подобро управување со размената на моќност на интерконекциите, како и нови решенија за складирање на енергијата, подобро управување со комуникациите и други придобивки. Според присутните, овој проект нуди решенија што ќе дадат можност на најмалите по моќност учесници на пазарот, вклучувајќи ги домаќинствата и малите електрани, да станат конкурентни учесници на пазарот. Компаниите учесници во проектот ЕСМ И МЕПСО го истакнаа значењето и очекувањата на „Кросбоу“ во однос на нивното идно работење.

ПРВ МЕЃУНАРОДЕН САЕМ ЗА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА, ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ, ОТПАД И ВОДА, ВО СКОПЈЕ

ЕДИНСТВЕНА АЛТЕРНАТИВА СЕ ОБНОВЛИВИТЕ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА

Генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски, присуствуваше на отворањето на првиот меѓународен саем за обновливи извори на енергија, енергетска ефикасност, отпад и вода, што се одржа во Скопје, во рамките на меѓународната мрежа РЕНЕКСПО. Директорот на Секторот за развој и инвестиции на АД ЕСМ, Благој Гајдарџиски, учествуваше на првиот панел посветен на плановите и реализацијата на фотоволтаичните електрани во нашата земја и во регионот на Западен Балкан, а со свои стручни излагања учествуваа и други колеги од Секторот за развој и инвестиции на АД ЕСМ. Владата е посветена на унапредување на квалитетното енергетско живеење во земјата, со особен фокус на зголемување на производството на електрична енергија од обновливи извори, истакна тогашниот вице-

премиер за економски прашања, Кочо Анѓушев, на отворањето на дводневниот меѓународен саем РЕНЕКСПО, кој првпат се одржа во Македонија, во хотелот „Александар Палас“. Во своето обраќање, Анѓушев изјави дека е важно новиот Закон за енергетика што беше донесен во мај 2018 година, да допре до јавноста затоа што тој Закон широко ќе ја отвори вратата за обновливи извори за производство на електрична енергија во Македонија. Тој потенцира дека земјата е енергетски сиромашна и дека се исцрпуваат резервите на јаглен поради што, како што рече, единствена алтернатива за енергетиката остануваат ОИЕ, особено сончевата енергија со која изобилуваме. Заедно со Анѓушев, саемот го отвори и германскиот амбасадор во Македонија, Томас Гербер. Генералниот директор на Реко

Интернационал (REECO International), Јохан-Георг Ром, истакна дека саемот е вистинското место за зголемување на инвестициите во зелената енергија и додаде дека повеќе од 10 презентери и над 1.500 експерти ќе учествуваат на тркалезните маси, конференциите и дискусиите во рамките на саемот за да ги претстават своите трудови за планирањето и за спроведените проекти во секторите енергетика, заштита на води и управување со отпад. – Бидејќи ова е прв ваков саем во Северна Македонија многу странски компании се заинтересирани да ги покажат своите технологии и да воспостават партнерства со локалните претпријатија и институции, – рече Ром и потсети дека претходно вакви саеми се одржале во Србија, пред шест години, и во Босна и Херцеговина, пред четири години.

ИНТЕРВЈУ СО ПРВИОТ ДИРЕКТОР НА ХЕ „ШПИЛЈЕ“, РИСТО БОГОЕВСКИ

ГОРДОСТ Е ДА УЧЕСТВУВАШ ВО ИЗГРАДБА НА ХИДРОЕЛЕКТРАНА

Ги охрабрувам младите колеги да не се откажуваат од своите идеали, да се стремат да ги остварат, постојано да се едуцираат, и да веруваат во себе зошто само така ќе успеат

Четврти ноември, 2019 г., во присуство на вработените и почитуваните гости и пријатели на компанијата, се одбележа значаен јубилеј, 50 години ХЕ „Шпилје“. По тој повод редакцијата на „Енергија“ го посети првиот директор на хидроелектраната Шпилје, Ристо Богоевски, во неговиот дом, во родниот град Битола. Со Богоевски отворено разговаравме за сите предизвици со кои се соочил тој како млад електроинженер и се справил додека се градела електраната, за работата на ХЕ „Шпилје“ и нејзиното пуштање во функција.

Директоре Богоевски, Ве обземаа ли емоции кога дојдовте, кога генералниот директор ви ја врачи благодарницата и наградата? Се потсетивте ли на почетоките на градбата на електраната?

–Кога ме поканија да бидам дел од свеченоста, бев почестен и со задоволство прифатив. Бев срекен и горд што присуствував на свечениот јубилеј, што раководството на компанијата се сети на мене и ме покани. За мене одбележувањето на јубилејот беше навраќање во минатото, на моите работни почестоци, ме обзедоа силни емоции и излив на радост, солзи при средба-

та со моите вработени, со проектантот, со останатите колеги. Благодарницата и наградата ми се особено значајни подароци бидејќи тие се вреднување на моето дело, круна на моето работно достигнување. Морам да признаам, сè уште сум возбуден позитивно, и оваа награда многу ми значи.

Истражувањата за изградбата на ХЕ „Шпилје“ започнале во педесеттите години од минатиот век, но градбата почнала во далечната 1963, а веќе на 4 ноември 1969 година биле испорачани првите киловат-часови електрична енергија. Имаше ли доволно инженери и градители во тоа време? Од каде идејата да се пријавите на конкурсот за инженер за надзор во ХЕ „Шпилје“ во 1967 година?

–Државата (СФРЈ), во тој период се соочуваше со недостиг на квалификувани кадри. Во периодот кога се градеше електраната имаше недостиг на стручен кадар, немаше градежни инженери, техничари, геометри, дефицитарни беа и кадри од електро и машинската струка. Недостигот на квалификуван кадар беше главен предизвик за мене да се пријавам на конкурсот за надзорен инженер во ХЕ

„Шпилје“ во 1967 година. Го видов огласот и решив да аплицирам. Јас во тој период работев во фабриката за фрижидери „Георги Наумов“, но компанијата беше пред пропаѓање и затоа решив да си барам нова егзистенција и друго работно место. Успеав, се пријавив на огласот за надзорен инженер во ХЕ „Шпилје“ и бев примен. На почетокот работев во Дирекцијата во Струга, во тоа време беше именуван како „Црнодримски центри“, се запознав со колегите инженери, со стручните лица од надзорот, со градителите, со сите коишто беа вклучени во проектот. Како дипломиран електроинженер, на 35 години, бев одговорен за електроопремата во ХЕ „Шпилје“. Прва работна задача ми беше да се запознаам и да ја проучам проектната документација, да видам кои од работите се реализирани, кои активности се следни, кои работни задачи се приоритетни, а што може да почека. Пред да ме примат во „Шпилје“, јас по завршувањето на средното образование извесен период работев во „Електродистрибуција Битола“ и во електраната „Вруток“, така што веќе имав искуство и го познавав режимот на работа на хидроелектраните.

Директоре Богоевски како се одвиваа градежните работи? Како успеавте да изградите ваков капитален објект, колку беше тешко да се изгради хидроелектрана во услови кога немало патишта, развиена технологија, немало компјутери?

-Во услови на неразвиена технологија и инфраструктура се градеше внимателно, имавме недостиг на инженерски кадар, тогаш немаше современа технологија, како денес, ниту ваков вид компјутери, ниту други современи средства. На градилиштето имаше тешка градежна механизација, која поголем дел од работите ги реализираше, но имаше и делови каде вработените пристапуваа буквално со голи раце по стрмните карпи. Од 1953 г. до 1962 г., со мали прекини, работени се идејните проекти со инвестициската програма. Од 1963 започната е изработката на главниот проект. Во 1964 г. започнале подготвителните работи за почеток на градбата, а во 1966г. започнало свртувањето на реката Црн Дрим. По извесен престој во Дирекцијата на „Црнодримски центри“ ме префрлија на терен, на самото градилиште. Периодот кога дојдов во ХЕ „Шпилје“ се градеше машинската зграда, поточно беше во фаза на карабина, направени беа пристапните патишта, се носеше целата дополнителна опрема, браната беше изградена до кота 525 метри, а максимална кота е 580. Прва работна задача ми беше да го споредим идејниот проект, да видам од градежен аспект до каде е реализацијата на терен. Во тој период се монтираше спиралата на турбината, се поставуваа рачвите на цевководот, потоа, по извесен период, целиот цевковод беше покриен и монтиран. Во зградата немаше електрична инсталација, таа се изведуваше под мој надзор. Надвор, на платото, се постави 110 кВ разводна постројка за електрична енергија, а теренот околу постепено се рамнеше. Нималку не е лесно да се гради хидросистем. Морам да потенцирам, работното искуство од „Вруток“ ми ја олесни работата на „Шпилје“, затоа што јас веќе знаев како функционираат хидроелектраните. Во 1969 година, во јуни, започна полнењето на акумулацијата, а на 4 ноември, ХЕ „Шпилје“ започна со работа и со производство на електрична енергија.

Се сеќавате ли на некој настан од ХЕ „Шпилје“, што е врежан во вашата меморија, можеби и на некоја анегдота?

-Ќе ви ја раскажам најстресната случка. Половина година од пуштањето во употреба на електраната се соочивме со крајно опасна ситуација. Месец мај 1970 година го паметам и ден денес. Тој месец се случи 100 годишен доток на води според категоризацијата на води. За многу краток временски интервал се наполниа акумулацијата, вода надоаѓаше од сите страни и поплавуваше сè пред себе, надојдената вода со огромна сила ја премина преливната шахта. Ситуацијата беше алармантна, од ударот на водите постоеше опасност да пукне браната. Испуштната шахта не беше целосно готова, кранот беше сè уште внатре, отворот беше со мали димензии, фактички се работеше на завршните активности на шахтата. Во тие мигови мораше брзо да се реагира, да се преземат итни мерки, веднаш беа повикани сите стручни лица од тогашната СФРЈ од Белград, Загреб и Скопје, инженери, професори, проектантот, надзорни тела. Хидроелектраната „Шпилје“ работеше со сиот свој капацитет, но електраната не можеше да ја преработи сета вода. Меѓу стручните лица се создаде дилема, дали да се отворат затворачите кај темелниот испуст, или да се прави посебен одвод на површината на ридот, покрај браната и да се пушти водата да тече покрај електраната. Супер-надзорот, од Институтот за градежништво од Загреб, Русинот Шахназаров, донесе правилна одлука - да се отворат затворачите во времетраење од 20 минути. При испустот, водата беше со многу голема моќ и носеше сè пред себе, сиот бетон на конструкцијата беше одлепен, настираше само челикот. Шахназаров беше во право кога велеше - јас му верувам само на челикот не на бетонот. Од немилниот настан остана само арматурата како сведок на стравот и трепетот дека можеше да се случи најстрашното. Состојбата будно се следеше и понатаму, кризната ситуација траеше можеби 20 дена, се вложуваа максимални напори да се стабилизира, на крај војската со специјално обучена единица за минирање, го сруши отворот кај кранот за да може да се испушти сета вода.

Кога дојдовте на функцијата директор на ХЕ „Шпилје“?

- Во тој период хидроелектраните „Шпилје“ и „Глобочица“ функционираа заедно како „Црнодримски центри“. По завршувањето на градбата, населението од Дебар побара електраната „Шпилје“ да постои како посебна подружница, бидејќи таа му припаѓа на Дебарскиот Регион. Како стручно лице кое учествува во изградбата на електраната, како човек кој беше почитуван од дебараните, тогашните надлежни ме одбраа мене да раководам со објектот. Од периодот од 1970 до 1978, јас бев директор на ХЕ „Шпилје“, и на функција поминав два мандата. Бев строг директор, барав почитување на работниот ред и дисциплина, но бев доследен и принципиелен, и веројатно заради тоа вработените ме сакаа, ме ценеа и ме почитуваа. Тие 8 години, додека раководев со електраната, се досредуваа пропратните работи на електраната, дворот, магацините, бараките за вработените.

Кога се пензионирате и што ќе им порачате на младите колеги?

-По истекувањето на вториот мандат во ХЕ „Шпилје“ (1978) се вратив во РЕК „Битола“, бев главен инженер за експлоатација, потоа бев технички директор во ТЕ „Битола“, па советник. Од 1 јули 1996 заминав во пензија. Овој период откако сум пензионер, покрај другото, изготвив неколку студии за мали хидроелектрани на неколку реки во нашата земја, коишто сега за сега чекаат подобри времиња.

Ги охрабрувам младите колеги да не се откажуваат од своите идеали, да се стремат да ги остварат, постојано да се едуцираат, и да веруваат во себе зошто само така ќе успеат. Искуството се стекнува со работа, ги советувам младите колеги да не се срамат, да ги прашуваат постарите вработени за сите нејаснотии поврзани со работниот процес.

Првиот директор на ХЕ „Шпилје“, Богоевски го оставивме со фотографии и спомените поврзани со нив.

Искрено му посакавме убави спокојни и мирни пензионерски денови.

К.Л.

ОДБЕЛЕЖАНИ ПЕТ ДЕЦЕНИИ

ЗЛАТЕН ЈУБИЛЕЈ ЗА ХЕ „ШПИЛЈЕ“

Термоелектраните се наш најголем производител на енергија, но, jubилеите покажуваат дека хидроелектраните се пионери во производството на електрична енергија во нашата држава

На 1 ноември, во просториите на ХЕС „Црн Дрим“, во присуство на вработените и почитуваните гости и пријатели на компанијата, се одбележа значаен jubилеј, посветен на пуштањето во работа на хидроелектраната „Шпилје“, на нејзиниот развој и растеж, од 1969 година до денес. Присутните, вработени и гости, ги поздравиле генералниот директор м-р Васко Ковачевски кој упати порака со честитка за jubилејот и ја потенцираше меѓусебната поддршка и стремеж за поголеми успеси, и за повеќе капитални проекти. Многумина од нас, во текот на работниот век, ретко доживуваат да бидат дел од вакви големи jubилеи. Денес тука заедно со нас се присутни многу од луѓето коишто од самиот почеток учествувале во изградбата на хидроелектраната. Гордост е што сме сите заедно - генерацијата што ја изгради и генерацијата што во моментот ја менаџира компанијата, што заедно славиме ваков jubилеј, рече Ковачевски, упатувајќи искрени и срдечни честитки до сите некогашни и сегашни вработени. Термоелектраните се наш најголем производител на енергија, но, jubилеите покажуваат дека хидроелектраните се пионери во производството на електрична енергија во нашата држава. Jubилеите се потсетник за минатото, сведоштва за тоа како се градело и колку било тешко да се изгради хидроелектрана, во услови кога немало инфраструктура, немало патишта, немало развиена технологија, немало компјутери. Тие се доказ за тоа како овие луѓе што се тука пред нас, и сите други кои биле тогаш со нив, успеале да изградат вакви капитални проекти, - истакна

генералниот директор на нашата компанија. Хидроелектраната „Шпилје“ претставува значаен извор на електрична енергија во македонскиот електроенергетски систем, а тоа го потврдува со испорачани 13.603 гигаваат-часови електрична енергија за пет децении. - Истражувањата за изградба на ХЕ „Шпилје“ започнале во педесеттите години од минатиот век, но изградбата почнала во далечната 1964, а веќе на 4 ноември 1969 година биле испорачани првите киловат-часови електрична енергија. Хидроелектраната е лоцирана во непосредна близина на македонско - албанската граница, на оддалеченост од пет километри од Дебар, во месноста Шпилје, низводно од составот на реките Црн Дрим и Радика. Во своето обраќање пред присутните, директорот на ХЕС „Црн Дрим“, Сашо Коркут, направи историски пресек на фирмите што учествувале во проектирањето и изградбата на објектот, во самото опремување, извршените реконструкции на примарната опрема и објектите, како и инсталирањето на интегрираниот систем (ОВАТИОН) за управување, контрола, заштита и мерење. ХЕ „Шпилје“ е дел од хидроенергетскиот систем „Црн Дрим“, и заедно со ХЕ „Глобочица“ учествува со повеќе од 40 отсто во вкупното производство на хидроенергија во ЕЕС на државата. Хидроелектраната „Шпилје“ е прибранско - акумулациска електрана со инсталирана моќност од 84 мегавати. Машинската зграда се наоѓа на околу 70 метри од низводната ножица на браната. Трансформаторите се сместени надвор од машинската зграда, а во зградата се поставени три агрегати опремени со францис турбини со

вертикална оска, поставени на 485,75 метри надморска висина. „Шпилје“ има акумулација со волумен 506.000.000 кубни метри вода и корисен волумен од 218.000.000m³. Нормалното проектирано ниво на акумулацијата е 580 метри, а минималното е 560 метри. Средното годишно производство е 275 гигаваат-часови, а максималното годишно производство е забележано во 2010 година, кога беа произведени 519 гигаваат-часови. Досегашното работно искуство и оперативните работни режими на ХЕ „Глобочица“ и ХЕ „Шпилје“ покажуваат дека тие се со највисок просечен годишен доток на вода во однос на инсталираниот проток во споредба со останатите хидроелектрани во државата. Тоа покажува дека остваруваат голем број работни часови во годината, односно поголемиот период работат како базни хидроелектрани. - Нов предизвик на инженерскиот кадар од ХЕС „Црн Дрим“, во соработка со повеќе научни и други релевантни институции, е надградба со по уште еден агрегат, сè со цел максимална искористеност на хидроелектраните како базни и зголемување на можноста за генерирање системски услуги, - посочи директорот на ХЕС „Црн Дрим“ Сашо Коркут. На свеченоста на која присуствуваа поранешни и актуелни работници, претставници на институции и други гости, генералниот директор м-р Ковачевски и директорот на ХЕ „Шпилје“, Целадин Имероски доделија благодарници и награди. Благодарници и награди им врачја на петмина вработени, на пензионирани работници, меѓу нив и на првиот директор на електраната Ристо Богоевски и на проектантот Михаил Серафимовски.

МЕЃУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА „ЖЕНИТЕ ВО ИНДУСТРИЈАТА“

ПРОМОВИРАЊЕ НА РОДОВАТА ЕДНАКВОСТ И ЗАЈАКНУВАЊЕ НА УЛОГАТА НА ЖЕНАТА ВО ОПШТЕСТВОТО

Економски силни девојки и жени полесно ќе го остваруваат своето природно право да бидат еднакви во изборот на работни места и да бидат на раководни позиции

Под мотото Здружени лидери за унапредување на родовата еднаквост се одржа дводневната меѓународна конференција „Жени во индустријата“ каде што домашни и странски експерти од повеќе области ги презентираа состојбите во компаниите и организациите во врска со родовата еднаквост. Главна цел на оваа меѓународната конференција е промовирање на родовата еднаквост и зајакнување на улогата на жената во општеството. На конференцијата учествуваа луѓе од различни профили, меѓу кои извршни директори, стопанственици, претседатели, менаџери и жени вработени во различни организациски нивоа, во домашни и меѓународни компании, како и студенти и активисти. Образованието, регрутирањето и вработувањето, потоа развој на кариера, ангажирање и задржување на вработените беа само некои од темите на кои дискутираа водечки експерти во различни области од Северна Македонија, Австрија, Италија, Холандија и Шведска. Годинава беа вклучени и повеќе индустрии во кои доминантен е токму машкиот пол за да може пообјективно да се прикаже состојбата. Актуелните светски трендови беа претставени низ различни презентации и дискусии, посочена беше неопходноста за поттикнување на сите засегнати страни, и за проактивно учество на сите за да се зајакне позицијата на жената во општеството, особено во бизнис-секторот. Меѓународната конференција „Жени во индустрија-

та“ ја отвори тогашниот претседател на Владата на Република Северна Македонија, Зоран Заев. - Како земја членка на меѓународната заедница, ние сме обврзани да ги спроведеме потребните мерки за да ги оствариме целите за одржлив развој на Организацијата на обединетите нации до 2030 година. Го започнувам ова мое обраќање со потсетување на овие обврски затоа што речиси во секоја од 17-те цели за одржлив развој се спомнуваат жените и девојките. Тоа имплицира дека ниту една од овие цивилизацијски и хумани цели нема да биде остварена ако не се вклучени жените како суштински фактор за нивно остварување, или како целни групи на кои се однесуваат глобалните цели за одржлив развој. Тоа се однесува на ставањето крај на сиромаштијата, ставањето крај на гладувањето и стигнувањето до полесен пристап за здрава храна. Кога мислиме на хумани цели мислиме на обезбедување здрав живот и благосостојба за сите, пристап за сите до инклузивно и еднакво квалитетно образование, за родова еднаквост и за охрабрување на жените и девојките во остварувањето на нивните права, за промовирање на одржлив економски раст со еднакви шанси за вработување и за пристојна и еднакво платена работа за сите. Ниту една од овие цели нема да се оствари ако не се вклучени жените и девојките, - истакна Заев. Економско зајакнување е одговорот на многу од прашањата со кои се соочуваат девојките и жените.

Економски силни девојки и жени полесно ќе се справат со сиромаштијата, со насилството и дискриминацијата, со остварување на своето природно право да бидат еднакви во изборот на работни места и да бидат на раководни позиции, - нагласи тогашниот премиер.

Меѓународната конференција „Жени во индустријата: Лидерите ја унапредуваат родовата еднаквост“, се организира трета година по ред од Асоцијацијата на здруженија на инженери и ЕВН Македонија АД. Суштината на политиките за родова еднаквост и на Владата е пред сè подигнување на свеста за важноста на родовата рамнотежа во бизнис-заедницата и во индустријата, идентификување стратегии и програми за еднакви можности во сите економски дејности. „Жени во индустријата“ е меѓународна конференција со економски императив за создавање родово инклузивен и одржлив раст, фокусирана на презентирање програми и иницијативи што го забрзуваат вклучувањето на жените во работната сила. Насочена е и кон идентификување алатки што ќе го олеснат пристапот на жените до различните кариерни можности, како и обезбедување средина во која жените професионалци и студентите ќе имаат можност да преземат конкретни чекори за напредок во кариерата преку проширување на можностите за образование.

ЗАСАДЕНИ 50.000 БАГРЕМОВИ САДНИЦИ

АКЦИЈА ЗА ПОШУМУВАЊЕ ВО ОКОЛИНАТА НА РЕК „БИТОЛА“

На почетокот на декември, 50.000 багремови садници беа засадени во околината на РЕК „Битола“. Конечно, по многу најави во минатото, со вакви акции ќе се придонесе да се формира зелениот појас околу РЕК „Битола“. „Во двете акции за пошумување што ги имавме овие две години засадивме 100.000 нови багремови садници. Тоа е 1/3 од вкупниот број садници кои се посадени во и околу РЕК од почетокот на неговото работење. Податок кој доволно зборува за сериозноста со која ова раководство пристапи кон заштитата на животната средина. Заштитата на животната средина е наша обврска. Немаме никаква дилема дека како одговор на компанија мора да направиме сè за РЕК „Битола“ да стане зелена

точка на еколошката карта на земјава“, – рече генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски. „Годинава ќе се пошумува во околината на местата каде што се складира пепелта со што дополнително ќе се намали запрашувањето на околните населени места. Ќе пошумуваме и околу селата Агларци и Логоварди за конечно да започнеме да ги исцртуваме контурите на долго спомениот зелен појас околу РЕК „Битола“, – рече директорот на РЕК „Битола“, Златко Курчиевски на почетокот на акцијата за пошумување. На акцијата беа присутни и директорот на ФОД Методија Тасевски, градоначалниците на Новаци и Могила Љубе Кузмановски и Јасмина Гулевска, претседа-

телите на двата синдикати на ЕСМ и на РЕК „Битола“ и вработени од Комбинатот. Здружението на волонтери „Пелистер“ од Битола, исто така, се приклучи на акцијата. АД ЕСМ и РЕК „Битола“ издвоија околу 25 милиони денари за трите Пелагониски општини-Битола, Новаци и Могила врз основа на Законот за животна средина и Методологијата за распределба на средства од производство на електрична енергија од фосилни горива. Паркот во с.Беранци, еколошките акции во општина Могила и уште неколку населени места, се потврда за соработката меѓу општините и компанијата сè со цел квалитетна и сеопфатна заштита на животната средина.

ПРЕЗЕНТИРАНА ФИЗИБИЛИТИ СТУДИЈАТА ЗА РАЗВОЈ НА „ПОПОВА ШАПКА“

На барање на Владата, во мај 2019 година, АД ЕСМ го задолжи Друштвото ЕЛЕМ – ТУРС, што моментно стопанисува со ски-центарот „Попова Шапка“ да изврши набавка за спроведување длабинска економска анализа и физибилити студија за „Попова Шапка“. По спроведената процедура за набавка, во законски утврдените рокови, консултантската кука „Прајс воторс хаус куперс“, ангажирана за изработка на двете анализи, во октомври 2019 г., ги достави до Управниот одбор на АД ЕСМ и физибилити студијата и длабинската анализа за „Попова Шапка“. Во согласност со пропишаните норми претставници од консултантската кука официјално ја презентираа студијата пред генералниот дирек-

тор и раководството на нашата компанија, пред владините претставници и засегнатите страни. -Оваа физибилити студија треба да ни ги даде сите можни решенија што се најисплатливите, и најодржливите можности што се во интерес на сите граѓани, не само од финансиски туку и од рекреативен аспект. Станува збор за повеќе опции и решенија - концесионерство, јавно приватно партнерство, а можеби и други начини и форми на управување. Во следната фаза од постапката дефинитивно ќе одлучиме како во иднина ќе функционира „Попова Шапка“, - изјави генералниот директор м-р Васко Ковачевски, за време на одржувањето на презентацијата. Управниот одбор на АД ЕСМ има препо-

рака до Владата за тоа кое од предложените решенија во студијата и во економската анализа е најдобро и најсоодветно да се прифати. Препораката, заедно со студијата и анализата, официјално се предадени во Владата за понатамошно постапување.

Владата, како сопственик на АД ЕСМ, ќе треба да ја донесе конечната одлука. Дел од следните чекори е и јавна дебата, а Владата на крај ќе одлучи, откако ќе се добијат сите сугестии од засегнатите страни. Врз основа на физибилити студијата ќе се донесат одлуки во која насока да се развива „Попова Шапка“ во современ ски-центар, што ќе има позитивно влијание и за локалната економијата, но и за целата држава и регионот.

АД ЕСМ ТРАДИЦИОНАЛНО СО ПОДДРШКА НА СТУДЕНТИТЕ

ДОДЕЛЕНИ НОВИ СТИПЕНДИИ НА ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ

Вложувањето во кадри, особено од електротехниката и информациските технологии, кои се барани во светот и кај нас, е гарант дека нашата економија се развива во вистински правец и дека во иднина ќе има стручни лица кои ќе го понесат товарот на развојот кон модерни техничко-технолошки текови

Енергетските компании АД ЕСМ, АД МЕПСО и ЕВН Македонија доделија нови шест стипендии на најдобрите студенти на Факултетот за електротехника и информациски технологии (ФЕИТ). АД ЕСМ како општествено одговорна компанија во континуитет вложува во младите луѓе, помага во продуцирањето кадар, особено од областа на електротехниката и информациските технологии, но и од други области што се барани во стопанството и на кои во иднина уште повеќе ќе се базира индустријата и целата економија. Позитивната општествено-одговорна практика за стипендирање студенти дава свој придонес и поддршка за едукација и за оспособување на стручни и квалитетни кадри од областа на енергетиката. Со овој чин се поттикнуваат и дополнително се мотивираат студентите да постигнат успех во своето образование, а во иднина да станат истакнати професионалци во својата област. Вложувајќи во нив, компанијата вложува во својата иднина и во иднината на државата. ФЕИТ продолжува во иста насока и со исто темпо да образува квалитетен кадар кој уште од студентски клупи ќе има можност да се вклучи во процесот на производство и дистрибуција на енергија. Компаниите, на овој начин, помагаат ФЕИТ да ја оствари својата мисија за едуцирање квалитетни и стручни кадри преку соодветна поддршка со доделување годишни стипендии. Стипендиите беа доделени на студенти со просек над осум и што исполнуваат определени критериуми пропишани на конкурсот. Оваа практика дава сè подобри резултати и придонесува за унапредување на образованието и науката.

На доделувањето на стипендиите, деканот на ФЕИТ, професор д-р Димитар Ташковски, изрази огромно задоволство за повеќегодишната соработка и поддршка за студентите, а со тоа и за Факултетот. „Навистина, како декан на ФЕИТ, сум задоволен од заедничката соработка и поддршка од електроенергетските компании за нашите студенти. Доделувањето стипендии стана традиција и нашите студенти – стипендисти добиваат одлична поткрепа со обезбедување средства за нивна едукација, можност за практична работа и за нивно вработување во овие компании. Преку нашите студенти и ние сме во контакт со овие компании и постојано ја преиспитуваме нашата образовна политика и ја адаптираме на потребите на стопанството“, нагласи деканот Ташковски. Традицијата за доделување стипендии за студентите на ФЕИТ ја потврди и генералниот

директор на нашата компанија, м-р Васко Ковачевски. -АД ЕСМ има традиција на помагање во повеќе општествени области, а образованието е една од областите што нашата компанија со особено задоволство ги поддржува. Причината е што образованието е еден од основните столбови за градењето на стабилно општество. Вложувањето во кадри, особено од електротехниката и информациските технологии, кои се барани во светот и кај нас, е гарант дека нашата економија се развива во вистински правец и дека во иднина ќе има стручни лица кои ќе го понесат товарот на развојот кон модер-

ни техничко-технолошки текови. Од тие причини, АД ЕСМ ќе продолжи да го поддржува образовниот процес кој се одвива на ФЕИТ и кој продуцира носечки кадри за развој на нашата економија. Бројот на млади луѓе вклучени во наставно-научниот процес кои ги помагаме е навистина значителен и ние како компанија и како раководство сме горди на тоа, среќни сме што можеме да дадеме наш придонес, - потенцираше Ковачевски. Сето ова значи дека и во иднина студентите од електротехничките науки ќе ја имаат поддршката на нашата компанија.

ВО ПОСЕТА НА КОЛЕШКАТА РУЖИЦА М.БРЧИОСКА, ПРЕПОЗНАТЛИВ ЛИК НА МАКЕДОНСКАТА РОК-СЦЕНА

СОБИРАМ ЕНЕРГИЈА И ИНСПИРАЦИЈА ЗА НОВИ ПЕСНИ

Текстовите на песните од „Ареа“ се повеќе општи, универзални, сестрани песни, тие произлегуваат од најдлабоките чувства и доживувања и заради тоа, заедно со музиката, можат да допрат до слушателите кои, пак, се внесуваат во нив и многумина се пронаоѓаат и идентификуваат со некои од песните

Специфична во имицот, препознатлива по вокалот, нашата колешка Ружица Милошеска-Брчиоска е вистинска рок-свезда. Се појави на музичката сцена ненадејно, спонтано, но со голем ентузијазам, желба и љубов кон музиката. Секоја нејзина најава за настап и денес е дочекана со воодушевување од страна на нејзините фанови. Нејзината лична љубовна приказна е врзана за музичарот Ивица Брчиоски, авторот на хитовите на „Ареа“. Започнала на заедничката матурска прослава и трае до денес, а многумина велат дека всушност приказната за Ружица и Ивица е приказната за формирањето на рок-групата „Ареа“ во 1992 г. Тие и денес се во своето родно место Гостивар и живеат мирен, но исполнет живот. Ја посетивме таму, во нејзиниот роден град, на работното место во ХЕС „Маврово“. Повеќе за нејзината кариера и плановите, прочитајте од овој разговор со Ружица.

Речиси три децении со повремени паузи „Ареа“ успешно опстојува на македонската музичка сцена. По неколкугодишна пауза, во 2013 се појавивте со песната „Запознај ме“, потоа во 2018 ја промовиравте песната „Зрак“, а неодамна ја објавивте „Те спомнувам“, песни (синглови) кои не се содржани во ниту еден албум. Со квалитетна музика и имиџ создадовте хитови и полневите сали. Зошто престанавте со тој интензитет на работа, како да имаме впечаток дека се повлековете?

-Сите музичари имаат плодни креативни периоди и периоди кога

паузираат односно кога собираат енергија и инспирација. Кај нас периодите на пауза беа малку поголеми, веројатно поради тоа што сепак функционираме на поинаков начин од повеќето музичари. Еве јас, на пример, покрај музиката имам и друга професија, работам во АД ЕСМ, а слично е и со другите членови на бендот, кои исто така работат и имаат и други професии, покрај свирењето во „Ареа“. Но, сепак, морам да кажам дека не направивме пауза со настапи во живо. Одвреме-навреме настапуваме во поголеми клубови и на рок-фестивали во нашата држава и повратната спрега (фидбекот) од публиката на тие настапи е одлична. Тоа за нас е доказ дека дел од песните на „Ареа“ кои некогаш се издадени и сега звучат свежо и на некој начин се безвременски.

Песните „Сите мои слики“, „Јас сум ти пријател“, „Нешто недостасува“, се пренесуваат од генерација на генерација. Која Ваша песна има најсилна порака, или таква која е напишана според ваша или нечија лична приказна?

Текстовите на песните од „Ареа“ се повеќе општи, универзални, сестрани песни, тие произлегуваат од најдлабоките чувства и доживувања и заради тоа, заедно со музиката, можат да допрат до слушателите кои, пак, се внесуваат во нив и многумина се пронаоѓаат и идентификуваат со некои од песните. Не би можела да кажам дека тоа се раскажани лични приказни, иако личните приказни, како моите, така и од други луѓе, влијаат инспира-

тивно при создавањето музика. Секако дека настојуваме секоја од песните да има своја порака, но оставаме слушателот сам да си ја извлече за себе, по сопствено доживување.

Колку албуми имате издадено досега? Како бенд секогаш свирите во живо, гитари, тапани, синтисајзер, вокали - сите инструменти и луѓе се дел од вашата музичка сцена. Тоа на публиката и се допаѓа и тогаш се чувствува најголем флуид на енергија. Ви недостига ли тој флуид и таа енергија?

- Вкупно имаме издадено 6 албуми од кои пет студиски и еден во живо. Последниот албум го издадовме во 2008 и ниси наслов „Се што сакам си ти“. Гитари, тапани, синтисајзер, вокали се изведуваме во живо пред огромна публика. Тоа на публиката и се допаѓа и тогаш се чувствува најголем флуид на енергија. Свириме секаде каде има услови за одличен музички настап (бина, добро озвучување) и тогаш се случува емотивниот контакт со публиката, тогаш публиката не доживува вистински, а и обратно, добрите вибрации од публиката предизвикуваат поенергична свирка од наша страна. Тоа е тој флуид на енергија на концертите во живо. Слободно можам да кажам дека „Ареа“ е бенд којшто со своја авторска музика има најмногу концертно настапувано во Македонија.

Со години сте вработена во ЕСМ, ХЕС „Маврово“, тешко ли е да се балансира помеѓу работата, семејството и вечерните настапи?

- Јас сум подолго време вработена во ЕСМ, работам како електроинженер, моментално сум и раководител на Службата за електроодржување. Искрено, тешко е да се најде баланс помеѓу работата, музиката и семејството, но јас веќе се навикнав да го менаџирам времето, така што сега полесно се справувам со сите обврски што ги имам, отколку порано. Научив да

им давам приоритет на работите според нивната важност во дадениот момент.

Дали имате доволно време за себе, за семејството?

- „Како трепет од око“ - секој момент со семејството брзо поминува и никогаш не е доволно времето што сакам да го поминам

со нив, - го заврши разговорот со нас нашата колешка Ружица, вокалистката на „Ареа“. Скромна, непроменета, со истата харизма како пред неколку години кога прв пат ја запознав.

На нашата колешка Ружица и посакуваме уште многу хитови и настапи во живо.

КЛ.

КНИЖЕВЕН РАЗГОВОР СО НАШИОТ КОЛЕГА ЗОРАН СТОЈАНОСКИ

Нашиот колега, техничар за анализа на процесот на производство, писателот Зоран Стојаноски, сиот свој работен век го поминал во термоелектраната „Осломеј“, до пензионирањето го делат уште две години. Покрај својот професионален ангажман - работата во „Осломеј“, колегата Стојаноски негува особена љубов за уметничко творење. Љубовта кон пишаниот збор му ја пренел неговиот татко Бранко, кој бил професор по македонски јазик, и активно читал и творел. Зоран уште од рани години почнал да пишува и проза и поезија. Учествовал на разни манифестации, има добиено голем број благодарници, а еднаш освоил прво место за најдобра младинска поезија. Колегатата Зоран својата љубов кон пишаниот збор првпат ја изразува во својата книга „Прочка“. Неговото прво објавено книжевно дело „Прочка“ е сплет на раскази за генерации со свои корени и историја, за крвни освети и помирувања, колонизации, испреплетени со основната идеја да не се заборава родната грутка, па до носталгија што пак ги враќа на родните огништа на своите предци. Делото завршува со отворање на досието на неговиот родител кој од идеолошки причини бил прогонуван и затворан. Книгата побуди многу голем интерес во неговото родно село Раштани. - „Прочка“ е прелетен народен христијански празник. Сите сме грешни, и христијански е да се прости, затоа простете за да ви биде простено, - кратко рече Стојаноски. Монографијата „Рашта-

ни низ вековите“ е втората книга на нашиот колега, писателот Зоран Б. Стојаноски. Промоцијата на монографијата се одржа на 10.10.2019 година во Националната установа - Центар за култура „Кочо Рацин“ во Кичево. Во монографијата „Раштани низ вековите“ прв пат се презентирани архивски документи за селото Раштани од 14 век па наваму, со детален преглед на доселени и отселени семејства, како и родови стебла. Исто така, опфатен е животот во селото низ војните, како и по нив, спортот во село Раштани и други интересни теми. - Монографијата „Раштани низ вековите“ е пишувана долго време, без малку цела година, и заради која се преземени повеќе патувања, истражувања по архивите и сл. Доволен и непобитен доказ се 332-те страници за тоа колку труд сум вложил во ова дело, - рече нашиот колега. Нашиот колега Зоран со ова дело остава траен и неизбришлив белег за селото, траен спомен за идните генерации, но и поттик за понатамошни истражувања. Неговиот талент за пишување е одраз на еден начин на живеење кој избобилува со професионални, социјални, културни и хумани вредности собрани во една личност. На пошироката јавност и е познат како заљубеник во културните и духовните вредности. Многу негови колумни и кратки раскази се промовирани и на социјалните мрежи. Две необјавени книги „Лузни“ и „Незаборавени и заробени во мојата душа“ чекаат подобри времиња.

ФОТОВОЛТАИЧНА ЕЛЕКТРАНА И СТИПЕНДИИ ЗА ТЕХНИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО БИТОЛА

АД ЕСМ како општествено одговорна компанија и оваа година предвиде 5. стипендии за новозапишани студенти во прва година на Техничкиот факултет во Битола. Стипендиите беа доделени на студенти со просек над осум и коишто исполнуваат определени критериуми пропишани на конкурсот. Со доделувањето на стипендиите, АД ЕСМ дава свој придонес и поддршка за едукација и за оспособување стручни и квалитетни кадри од областа на енергетиката, и воедно ја продолжува традицијата помагајќи го и поддржувајќи го образованието како нераскинлив дел од развојот на целокупната заедница. - Вкупниот број на стипендии што годинава ги доделува ЕСМ, на сите факултети во земјава е 66. односно околу 4. милиони денари директна поддршка за академските граѓани, што наскоро, се надевам, ќе бидат дел од компанијата. Сметам дека ова е силен аргумент кој говори

дека АД ЕСМ е општествено одговорна компанија која води грижа во рамките на своите можности и надлежности за развој на економските и општествените дејности, како неопходен предуслов за раст и развој на државата, - изјави директорот Ковачевски на свеченоста на доделувањето на стипендиите, каде што присуствуваше и директорот на РЕК „Битола“, Златко Курчиевски. Покрај континуираното стипендирање студенти, оваа година АД ЕСМ донираше 10.000 евра на набавка на фотоволтаична електрана, којашто ќе произведува електрична енергија за потребите на самиот објект на Факултетот, а ќе се користи и како лабораториска опрема за студентите кои студираат на електротехничкиот и на машинскиот отсек. Од оваа година Факултетот ќе почне и со обуки за оператори на фотоволтаични електрани со што директно ќе придонесува за производството

на еко-енергија. Генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски, посочи дека донацијата е само продолжување на воспоставената практика за поддршка на оваа значајна високообразовна институција.

Јавна благодарност за одлуките на АД ЕСМ и за континуираната и долгогодишна соработка искажа деканот на факултетот, Стојанче Нусев, кој истакна дека доделените стипендии се мотивирачки затоа што само најдобрите студенти можат да бидат корисници на стипендија. Техничкиот факултет во Битола веќе користи фотоволтаични електрани што се донирани од АД МЕПСО и од ЕВН, и со новата донацијата од АД ЕСМ ќе има капацитет за производство на вкупна електрична енергија од 30 киловати, која освен за потребите на Факултетот ќе може да се продава и во државниот електронергетски систем.

ИНТЕНЗИВИРАЊЕ НА СОРАБОТКАТА СО БИТОЛСКИОТ УНИВЕРЗИТЕТ

Поголема соработка меѓу Битолскиот универзитет и „Електрани на Северна Македонија“ договорија генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски и ректорот на универзитетот „Свети Климент Охридски“ од Битола, Сашо Коруновски, на неодамнешната работна средба што се одржа во Ректоратот. На состанокот се потврди одлична-

та тековна соработка меѓу АД ЕСМ и РЕК „Битола“ меѓу другото и затоа што во голема мера се користат стручни мислења од професорите на Универзитетот. Генералниот директор Ковачевски истакна дека деловната соработка ќе продолжи и во иднина, ќе се интензивира со потпишување нов меморандум за соработка.

ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ

ВЛОЖУВАМЕ ВО ЗАЕДНИЦАТА

АД „Електрани на Северна Македонија“ е општествено одговорна компанија која покрај својата основна економска цел производство на електрична енергија, својот производствен успех го смета за неразвоен дел од развојот на општествената заедница каде дејствува. Грижата за унапредување на целокупниот квалитет на животот на поединци, семејства, институции и организации во нашето опкружување во кое делуваме и пошироко, е наш приоритет во нашиот систем на вредности. Ние сме успешна компанија и веруваме дека оваа определба и нашето одговорно работење се основа на нашиот раст и развој, на деловниот успех и профитот. Нашата определба ја искажуваме со поддршка на проекти од хуманитарен карактер, од областа на образованието, културата, спортот и науката, заштита на животната средина. Ние секојдневно соработуваме и учествуваме на бројни проекти поврзани со разни јавни установи, здруженија, клубови, невладини организации, и на дело ја спроведуваме својата хумана димензија.

Во 2019 година овозможивме материјална поддршка за неколку културни настани и поддржавме неколку традиционални манифестации: фестивалот „Охридско лето“, Галичката свадба, фестивалот за филмска камера „Браќа Манаци“, и традиционалниот фестивал за музика на албански јазик „Поли фест 2019“. Помогнавме неколку иницијативи поврзани со развојот на младите и на спортот, ги поддржавме фудбалските клубови „Влазрими 77“, „Напредок“ од Кичево, градскиот клуб „Тиквеш“, фудбалскиот клуб „Кајмани“ од Тетово, „Питу Гули“ од Крушево и други.

Прифативме уште неколку спортски предизвици: ракометниот клуб „Струга“, боксерскиот клуб „Шкендија“, одбојкарскиот клуб „Јанта Волеј“ од Скопје, кошаркарските клубови „Крива Паланка“ и „Пелистер“. Како поддржувачи на рекреацијата и здравиот живот му овозможивме на младиот пливач Стефан Цветкоски да учествува на летните олимписки игри во Токио 2020. Во интерес на заедницата и генерациите што доаѓаат ја изразивме својата поддршка на здружението за модерен танц „Ит д' бит“ - Скопје за организација и учество на државното првенство во модерни танци - 2019, што се одржа во арената „Борис Трајковски“ и МОБ, и придонесовме за одржување на меѓународниот натпревар „Денс оф“. Преку донациите, ние како прет-

пријатие, на некој начин се поврзуваме со луѓето од заедницата. На тој начин го поттикнуваме создавањето на похумано општество и праведен развој што ќе креира еднакви можности за сите граѓани. Сметаме дека донациите се моќна алатка во оваа проблематика и за таа цел минатата година соработувавме и со неколку невладини организации: Здружението на родители на деца со ендокринолошки заболувања „Раст“ од Скопје, (за организирање летен камп за 60 лица), придонесовме за одржување на зимскиот камп за 80 деца и 10 возрасни во организација на „Детската амбасада за сите деца во светот“. Потоа, ја изразивме својата солидарност и го разубавивме дворот на посебното основно училиште со ученички дом „Маца Ѓ. Овчарова“ од Велес, поставивме урбана опрема во сензорно-забавниот парк, помогнавме во организирањето и одржувањето на Меѓународниот инклузивен драмски фестивал на здружението на граѓани „Свет на различни, а еднакви“. Како еден од најзначајните чинители во енергетиката имаме обврска и одговорност за организирање бројни настани поврзани со развојот на енергетиката, па во таа насока го финансиривме одржувањето на Македонскиот енергетски форум (МЕФ), препознатлив бренд на пазарот на кој ние како компанија сме многу горди, како негови основачи и организатори, го финансиривме МАКО СИГРЕ и Македонскиот комитет за големи брани. Ние, корпоративната одговорност ја сфаќаме како традиција и ќе продолжиме да помагаме бидејќи тоа е наш интерес и долгорочна цел.

К.Л.

ДОНАЦИЈА ОД 3 МИЛИОНИ ДЕНАРИ ОД ЕСМ ЗА НАСТРАДАНИТЕ ОД ЗЕМЈОТРЕСОТ ВО АЛБАНИЈА

„Електрани на Северна Македонија“ донира три милиони денари помош за Албанија. Средствата беа уплатени на наменската сметка за помош отворена од Црвениот крст во земјава. Одлуката да се донираат средства е донесена на посебна седница на Управниот одбор на компанијата. Исто така, генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски упати писмо до Бенет Беци, генералниот директор на државната електроенергетска компанија на Албанија, КЕШ, во кое изрази длабоко сочувство за загубените животи и за трагедијата што ја погоди земјата на 25 ноември 2019 г. и понуди помош за граѓаните од загрозените подрачја.

СПОНЗОРСТВО ЗА СПОРТОТ

ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА ЗА НЕКОЛКУ СПОРТСКИ КЛУБОВИ ОД БИТОЛА

АД ЕСМ е првата компанија што го примени таканаречениот ваучерски систем на спонзорирање за помагање и развој на спортот односно материјална поддршка преку еден вид чек со кој се плаќаат услугите. Нашата компанија неодамна потпиша договори за финансиска поддршка на неколку спортски клубови од Битола по основ на т.н. спортски ваучер-систем. Со финансиската поддршка на нашата компанија РК „Пелистер“ ќе добие 8,5 милиони денари, КК „Пелистер“ - 2,5 милиони денари, ФК „Пелистер“ - 1 милион денари и ЖРК „Пелистер“ - 750.000 денари. АД ЕСМ со спонзорства и донации ќе ги поддржи и кугларскиот клуб „Пелистер“ и женскиот фудбалски клуб „Топ гол“. За нашата компанија корпоративната одговорност е традиција, одговорност што со сигурност ќе ја продолжиме и континуирано ќе ги поддржуваме спортските клубови ширум нашата држава, за што годинава имаме предвидено над 25 милиони денари. Најголем дел од средствата се наменети за битолските клубови бидејќи токму тука се наоѓа нашиот најголем производствен капацитет РЕК „Битола“, - истакна генералниот директор на АД ЕСМ, м-р Васко Ковачевски, при потпишувањето на договорите. Законот за даночно олеснување или т.н. спортски ваучери е одлична можност за стимулација на стопанските субјекти да го пронајдат сопствениот интерес за инвестирање во спортот, додаде Ковачевски, и ги повика останатите компании да го следат примерот на нашата компанија. Законот овозможува дел од данокот на добивка, компаниите да го вложуваат во спортот, наместо да ги платат парите во државната каса. Интерес на АД ЕСМ се стабилни спортски клубови кои ќе придонесат за развој на спортот генерално во земјата, а со тоа ќе се создаваат здрави генерации млади луѓе и деца кои ќе спортуваат.

КРВОДАРИТЕЛСКА АКЦИЈА ВО АД ЕСМ

ХУМАНОСТ И СОЛИДАРНОСТ ПРЕКУ ДАРУВАЊЕ КРВ

АД „Електрани на Северна Македонија“ во соработка со општинската организација на Црвениот крст - Скопје и Институтот за трансфузиона медицина, организираше крводарителска акција. Хуманата акција се одржа на 21.1.2020 од 9.30 до 14. часот во Дирекцијата на АД ЕСМ. Нашите вработени, уште еднаш дарувајќи крв ја покажаа својата хуманост и солидарност, бидејќи знаат дека така можат да спасат многу човечки животи. Д-р Марија Ташковска од Институтот за трансфузиона медицина информираше дека на крводарителска акција крв даруваа 19. крводарители, а беа пријавени околу 30. вработени од нашата компанија. - Акцијата е успешна, задоволни сме од одзивот на крводарители и апелираме до сите граѓани да станат дел од семејството на крводарители, а оние кои се веќе дел од ова наше семејство, да продолжат со дарување крв, - изјавија од Институтот за трансфузиона медицина. Идејата за организирање крводарителска акција е многу хумана и многу важна затоа што спасување човечки живот е нешто најсвето. Крводарителската акција прерасна во традиција во Дирекцијата на АД ЕСМ, се организира четврти пат по ред и дава солидни резултати.

Нашиот колега Зоран Костадинов е редовен крводарител и шести пат по ред дарува крв.

- Не жалам за ниту една капка дарувана крв, оти таа некому живот значи. Тој упати апел до нашите колеги, сите кои сакаат и имаат можност да се вклучат во дарувањето крв.

Колегата Гоце Џамбазовски 8 пати несебично дарувал крв.

- Се чувствувам одлично. Секоја единица крв е добре дојдена. Овие акции значат многу, за да се спаси нечиј живот.

ПРЕДНОВОГОДИШНА ВЕСЕЛА АТМОСФЕРА

АД ЕСМ ГИ ИЗНЕНАДИ ДЕЦАТА СО ПОПРЕЧЕНОСТ И ИМ ПОДАРИ ПАКЕТЧИЊА

Во пресрет на новогодишните и божиќните празници, претставници на АД ЕСМ посетија неколку центри, градинки, училишта и здруженија каде се згрижени и каде што се воспитуваат деца со ментална и телесна попреченост. На децата и вработените им посакаа среќни празници, поубава и поуспешна година, а на најмладите им подарија пакетчиња. Претставниците на нашата компанија се дружеа со децата и со Дедо Мраз, во предновогодишна свечена и весела атмос-

фера. При посетата, нашите претставници имаа можност да разговараат со претставниците на центрите и здруженијата за остварување на понатамошна соработка со цел подобрување на условите за престој и живот на лицата со пречки во психофизичкиот развој, за вработените и за нивните семејства. Им благодариме на сите прекрасни деца што ги посетивме, што имавме можност да ги запознаеме и што ни ја стоплија душата со искрена детска насмевка.

Отворен базар за храна во Битола

Дневен центар за лица со телесна и интелектуална попреченост во Битола

Посебно основно училиште „Маца Овчарова“- Велес

ОУ „Санде Штерјоски“ Кичево

Поддршка на лицата со Даунов синдром „Трисомија 21“

ПОРАКА НОВА- Струга

